տարի հրատարակած գեղեցիկ պարբերականը), **Սոխակ** (1887), Ա. Բուդուդեան բժիշկին գործերը (Ի՞նչ է Սիֆիլիսը, Բժշկ. նխն. միջոցներ, Վարակիչ հիւանդութիւններ, ևն.) 1891 :

312-313. **Յ. Ի. Էիբերման** տպած է Պիտանի ընթերցուածք (1893), Առողջապահական զրոյցներ (1897) և **Սրտաբի** Դ. տարին, որուն Ը.ը հրատարակած է ՇՆԿԶԵԱՎԷՐ:

314. **Պուշկինեան տրագատիպ** Հայու տպարանն 1901-4 ին լոյս ընծայուած են — գրեթէ ամբողջութեամբ — Ա. Բուդուդեան բժիշկին երկերը. — Առողջ հոգին առողջ մարմնոյ մէջ: Մենկվրժ. զրոյցներ: Գեղձախտ: Ժառանգականութիւն: Մարմնամարզութիւն: Ի՞նչ է անառակութիւնը: Կինը և տղամարդը: Օպերացիա, Կաշու հիւանդութիւն: Երիտասարդութիւն և ծերութիւն: Առողջ ու հիւանդ երեխայի ոգին: Ուղեղի Սիֆիլիսը: Քուն և երազ: Գործարա՞ն թէ երկրագործութիւն: Անապաշտութիւն: Մտերմ. խորհուրդներ: Գոյութեան կռիւ: Ռուդոլֆ Վիրխով:

ՀԱՅԻ ՀԱՆՈՒԹՅՈՒՆ — ի վերջ կոյս ԺԸ. դարու — կը դառնայ Հայոց լուսաւորութեան կեդրոն մը, շնորհիւ տեղւոյն ժիրաժիր առաջնորդ Սանահնեցի Արդուրեանց Յովսեփ Սրբազանի որ 1784 ին կը հիմնէ

315. **Ա. Խաչ Վանքը**՝ քաղքին հիւսիսակողմը, ժեռուտ բարձունքի մը վրայ, իսկ **1790** ին հոն կառուցանել կու տայ ուսումնարան ու տպարան: Առոնց բոլոր ծախսերը հոգացած է Զուդայեցի Ադայ Յոհաննէս «ի Սուրբ բնակեայ» — ինչպես կը տեղեկանանք Ցիշատակարաններէն նոյն գործատունն լոյս ընծայուած գիրքերուն որոնք են. — **Աղօթամատոյց** «և զբօսարան հոգեւոր, Գանձարան ուխտականութեան», **Ոգրբ** և հառաչանք, **Ա. կանոն սաղմոսի** (1790), **Ժամագիրք** (1791), **Տեսակ** համառօտ և լի իմաստնախոհ բանիւք, **Դուռն ողորմութեան** (1792), **Բժշկարան համառօտ** (շարադրեալ ի ներքուն բժիշկ Զուդայեցի Յոհաննէս Քալանթարեան Պրն. Պետրոսէ, ի տպարանի Նորին Բարձր Սրբազնութեան... ընդ հովանեաւ երկնանանգետ Ս. Խաչ Վանիցն որ ի Նորն Նախիջեւան), **Պատմ. Թելեմաքի որդւոյ Յուլիսոսի**, Ա.ծ.աղերս (1793), **Օրացոյցներ** ևն.: — Արդարեանց, մականուանեալն Երկայնաբազուկ [1743-1800] որ ապա նշանաւոր ալ կաթողիկոս եղած է, Հայոց պատմութեան մէջ բողոքած է անմոռանալի անուն մը՝ ռուս և պարսիկ քաղաքական անցքերու միջոցին իր ազգօգուտ ծառայութիւններով զորս մանրամասնել՝ դուրս է մեր ծրագիրէն: — Ինք էր որ Ս. Խաչ վանքի տպարանին կազմածներուն տիրացած է՝ Բեղրպուրկ բնակող Գ. Խալդարեանցի պարտքերը հատուցանելով: — 1794 է վերջ, համանուն վանքի տպարանը փոխադրուած է ԱԺՏԷՐԽԱՆ՝ իր միջոցաւ: — Ճիշդ **100** տարի հայ Մամուլի որ և է արտադրոյթ ջենք ոդջուներ Նոր Նախիջեւանի մէջ: — 1894 ին է որ

ՏԵՏՐԱԿ
ՀԱՄԱՌՕՏ·
ԲՌԵՒՌՆԵՆԱԼ ԳՈՒՇԹՆ ՈՂՄԻ
ՄՈՒԹԵԱՆ·
Հորու՛մ ցուցանի Նախ Հրոմարանին գլխուն Վերնարարապատ և Մեծ Կայսերու Տի Խնքնակալ Լեռագոս Հոյն Եկեղեցեաց Լիրիրոր գր. ա-կն Գրիգոր արքեպս Նոր Հաղարին Հայոց, Հեռանամ՝ Բարձր Սրբազնութեան Ն՝ Հոգոյ Քայ Գանձաբեր Ամբարն Ինկսին, ասմամբ հիմնարկեցման
Նոյ երիցորդ՝ Հիսարանչ Հանդէս Հիմնարկուն, Նոյնոյ Գրիգոր արքեպս Քաղաքին Հայոց·
Զգիր որդ և գրաշարի առեղարանս թիւն՝ Հանդիսի, ի բին Բարձր Սրբազնութեան՝ յատուն ուրեմ տպել·
Տպեալ՝ Նոր-Նախիջեւանի տպարանի Դրոշ Հայոց-ազգին· յամ ՌՃ 1793։ Նոյեմբերի 20·
Ի՝ Նոր Խաչ Վանքն, որ՝ Ի Նորն՝
ՆԱԽԻՋԵՒԱՆ·

Նախիջեւանի Ս. Խաչ վանքի տպարանին լոյս ընծայուած գիրքերէն մնայօ մը

316. **Ա. Զամիրեան եւ Գեղլեան** կը տպեն **Սիֆիլիս եւ իւր դարմանը**, նաեւ «Ն. Նախիջեւանի ուսումնական գործի անցեալը»: — Իրենց կը յաջորդեն

317. **Եղիա Յ. եւ Ա. Աւագեաններ** որոնք հրատարակած են. — Շինող (1898), Աշակերտի առողջապահութիւն, Ո՞վ է յանցաւորը (1900), Պատկերներ և պատմուած-